

До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.084 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Крушинського С.А. на дисертацію **Вітушинської Олександри Олександрівни** на тему «**Судовий контроль за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню**», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Дисертаційне дослідження Вітушинської О.О. присвячене актуальній та науково значущій проблемі здійснення судового контролю за законністю процесуальних рішень слідчого судді. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю забезпечення ефективного судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства не підлягають апеляційному оскарженню. В сучасних умовах розвитку кримінального процесу України особливого значення набуває проблема гарантування прав і свобод учасників кримінального провадження, зокрема в ситуаціях, коли процесуальні рішення фактично виходять з-під прямого механізму судового перегляду.

Незважаючи на закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві низки гарантій судового захисту, на практиці спостерігається певний дисбаланс між формальним правом особи на звернення до суду та реальними можливостями отримати ефективний захист. Зокрема, механізм подання заперечень на ухвали слідчого судді, які не підлягають оскарженню, значною мірою декларативний характер і не забезпечує належного рівня процесуального реагування на можливі порушення прав особи. Це створює ризики обмеження доступу до правосуддя та підриває довіру до інституту судового контролю.

Актуальність дослідження посилюється також тим, що в умовах євроінтеграційних процесів Україна зобов'язана забезпечити відповідність національного кримінального процесуального законодавства європейським стандартам справедливого судочинства, зокрема у частині ефективного засобу юридичного захисту та доступу до суду. Наявність прогалів у чинному кримінальному процесуальному законодавстві на практиці намагається

подолати судова практика Верховного Суду, однак така ситуація свідчить про недостатню визначеність правового регулювання та потребу у його вдосконаленні на законодавчому рівні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження характеризується чіткою і послідовною побудовою, є збалансованою та забезпечує поступовість наукового дослідження. Структурні елементи дисертації перебувають у логічному зв'язку між собою в рамках єдиного напрямку розвитку наукової думки. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити поняття та зміст судового контролю як засобу забезпечення законності прийнятих слідчим суддею рішень, дослідити форми такого судового контролю, визначити шляхи розвитку зазначеного інституту урахуванням досвіду зарубіжних держав і практики ЄСПЛ.

Метою дослідження авторка визначила теоретичне узагальнення проблем судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню, а також вирішення прикладних питань, що виникають у зв'язку із таким контролем. Для досягнення поставленої мети визначено вісім завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала достатню кількість актів законодавства, правозастосовної практики та наукової літератури з аналізованих питань (181 одиниця).

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Вітушинською О.О. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів, правозастосовної практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях. Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є першим в Україні

спеціальним комплексним дослідженням проблем судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню, та в якому сформульовано низка понять, положень, висновків і пропозицій, одержаних авторкою особисто.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, дисертантка запропонувала власне розуміння поняття судового контролю як засобу забезпечення законності прийнятих слідчим суддею рішень та окреслила його особливості, що відрізняють його від судового контролю на досудовому розслідуванні.

Також авторка вперше запропонувала дефініцію поняття форми судового контролю за рішеннями слідчого судді, які не підлягають оскарженню, під якою розуміється диференційована процедура перевірки законності ухвал слідчого судді, що здійснюється або судом першої інстанції під час підготовчого провадження, або судом апеляційної інстанції у випадках, коли рішення виходить за межі правового регулювання у КПК України. Визначено форми контролю за законністю рішень слідчого судді, які за загальним правилом не підлягають апеляційному оскарженню: контроль у порядку підготовчого провадження (ч. 3 ст. 309 КПК України); апеляційний контроль «позарегламентних» рішень.

Дисертантка запропонувала нові класифікації ухвал слідчого судді, що не підлягають апеляційному оскарженню (за предметом відання; за часом ухвалення; за характером втручання у права особи) та ухвал слідчого судді, постановлення яких не передбачено КПК України (за процесуальним порядком прийняття рішення; за критерієм визначення можливості оскарження).

В роботі обґрунтовано, що гібридний формалізм у судовому контролі – правове явище, що полягає у змішуванні чітко визначених законом практик із неформальними підходами (зокрема, розробленими судовою практикою), коли закон вказує на можливість контролю, але не визначає чітких форм його реалізації.

Звичайно, робота містить і низку інших положень, що мають ознаки наукової новизни. Крім того, в дисертації запропоновано низку положень, які можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Основні результати дисертації Вітушинської О.О. достатньо повно відображені у 4 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, одна з яких – у співавторстві з науковим керівником, а також у 9 тезах доповідей на конференціях.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.

У дисертації звернення здобувачки до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

По-перше, авторка пропонує дефініцію поняття «судовий контроль як засіб забезпечення законності прийнятих слідчим суддею рішень». Конструювання такого визначення видається не зовсім вдалим, оскільки «судовий контроль» розглядається як «спосіб судового захисту ... за результатами незмагальної форми *судового контролю* ...». Фактично поняття, яке потребує пояснення, повторно використовується у структурі самого визначення, що суперечить одному з базових правил побудови дефініцій. У логіці подібний недолік розглядається як «порочне коло» у визначенні (*circulus in definiendo*).

По-друге, з урахуванням зарубіжного досвіду одним із шляхів оптимізації та розвитку інституту судового контролю в Україні, дисертантка вважає запровадження «Заяви захисту» (*Defence Statement*), що передбачає зобов'язати сторону захисту в межах підготовчого провадження офіційно надавати перелік спірних фактів та правових питань (щодо допустимості доказів чи маніпуляцією правом), що дозволить суду ефективніше здійснювати контроль ще до початку судового розгляду). Такий підхід є сумнівним і суперечить загальній ідеї позбавлення впливу на суд фактичних даних до початку судового розгляду, яка наразі втілена в КПК України.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені рецензентом зауваження мають дискусійний характер або є побажаннями для подальших наукових розвідок і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Вітушинської Олександри Олександрівни на тему «Судовий контроль за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики кримінального судочинства.

2. Зміст дисертації Вітушинської О.О. відповідає заявленій спеціальності 081 Право.

3. Дисертація Вітушинської О.О. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

4. Здобувачка Вітушинська Олександра Олександрівна з урахуванням результатів захисту заслуговує на присудження освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**завідувач кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, професор**

Сергій КРУШИНСЬКИЙ